

I. “СЕРЦЕ” В РОЗУМІННІ АВТОРІВ СВЯЩЕННОГО ПИСАННЯ

Вступ

Хто читає Слово Боже з належною увагою, той легко може зауважити, що в усіх Священних Книгах і в усіх богонадхнених авторів серце людське розглядається, як зосередження всього тілесного й духового життя людини, як найбільш істотний орган і найтісніше зосередження всіх сил, функцій, рухів, бажань, почувань і мислень людини зо всіма їхніми направленнями й відтіненнями. Ми, перш за все, зведемо деякі місця Священного Писання, з яких стане ясно, що цей погляд священних авторів на сутність і значення людського серця в усіх ділянках людського життя відзначається точністю і всіма ознаками свідомого переконання, а потому порівняємо це біблійне навчання з поглядами на цей предмет, що є панівними в сучасній нам науці.

Істотність “серця”

Серце — це охоронець і носій усіх тілесних сил людини.

Давид, виснаження тілесних сил від тяжких страждань, передає такими словами: “Серце моє опустило мене” (Пс. 39:13); “сильно трипочеться серце моє, опустила мене сила моя” (Пс. 37:11). Втоплений подорожник підкріплює “серце своє кусником хліба” (Суд. 19:5), і взагалі, “вино розвеселює серце людини і хліб серце людини скріплює” (Пс. 103:15). Тому серце висихає, коли людина забуває “з’їсти хліб свій” (Пс. 101:5). Нестримані обтяжують серця свої “ненажерством та п’янством” (Лк. 21:34), “вигодують серця свої, немов би на день заколення” (Яків 5:5). Милосердний Бог “наповняв їжею і радощами серця наші” (Дії 14:17).

Серце — це осереддя душевного й духового життя людини.

Так, в серці починається й зроджується рішучість людини на такі, чи інші вчинки; в ньому виникають різноманітні заміри й бажання; воно є місцем волі й її хотінь. Ці дії намірення, хотіння й рішучости позначаються висловами: “І поклав я на серце моє” (Еккл. 1:13); “І поклав Даниїл собі на серце” (Дан. 1:8); “І було на серці мого батька Давида” (1 Цар. 8:17).

Те саме говорять вислови: “бажання серця” (Рим. 10:1); “призволення серця” (2 Кор. 9:7; Дії 11:23). Старинний Ізраїль повинен був принести дари на побудову скинії, “кожен згідно з своїм щедрим серцем” (Вихід 35:5), “і приносили кожен, як веліло серце його” (вірш 21). Хто висловлював свої бажання, той говорив усе, що мав “на серці своїм” (1 Цар 10:2). Коли ми робимо щось з охотою, то наш вчинок виходить “від серця” (Рим. 6:17). Кого ми любимо, тому віддаємо своє серце і навпаки, того маємо в своїм серці: “Дай мені, сину мій, своє серце” (Приповіді 23:26); “ви в серцях наших” (2 Кор. 7:3); “бо я маю вас у серці” (Філіп’ян 1:7).

Серце — це місце всіх пізнавальних дій душі.

Роздумування — це “заміри серця” (Приповіді 16:1), порада серця: “І моє серце дало мені раду” (Неемії 5:7). Збагнути “серцем” означає зрозуміти (Второзаконня 8:5), пізнати “всім серцем” — зрозуміти всеціло (Ісус Навин 23:14). Хто не має серця “розуміти”, в того немає “очей, щоб бачити і ушей, щоб слухати” (Второзаконня 29:4). Якщо серце товстіє, то людина втрачає здібність завважувати й розуміти найочевидніші явища Промислу Божого: “тяжко чує він ушима своїми і склеплює очі свої” (Ісайя 6:10).

Взагалі, “кожен задумує в серці своїм” (Буття 6:5). Недобра людина має “серце, що плекає злочинні думки” (Приповіді 6:18). Неправдиві пророки “пророкують свавільство серця свого” (Єремія 14:14), “привиди серця свого, а не слово з уст Господніх” (Єремія 23:16).

Думки — це “задуми сердечні” (1 Кор. 4:5). Слово Боже “спосібне судити думки та наміри серця” (Євр. 4:12). Що ми міцно пам’ятаємо, відбиваємо в душі й засвоюємо в серці своєму: “покладіте слова ці в серця свої” (Второз. 11:18); “Поклади ти мене, як печатку на серце своє” (Пісня Пісень 8:6); “Марія оці всі слова зберігала, складаючи в серці своїм” (Лука 2:19); “напиши їх (слова премудрости) на таблиці серця свого” (Приповіді 3:3).

Все, що приходить нам на розум чи на пам’ять — зходить “на серце”. В Царстві Слави подвижники, що страждали за правду і віру, “не згадають речей колишніх і не прийдуть (вони) їм на серце” (Ісайя 65:17); “і що на серце людині не впало, те Бог приготував тим, хто любить Його!” (1 Кор. 2:9).

Тому, що слово є виявленням чи висловленням думки, то й воно впливає “із серця” (Іов 8:10); “від повноти серця промовляють уста” (Мт. 12:34). І так, як мислення — це розмова душі із

собою, то роздумуючий веде цю внутрішню розмову в “серці” своєму: “говорив був я в серці своєму” (Еккл. 1:16); “сказав був я в серці своєму” (Еккл. 2:1); “скаже той злий раб у серці своєму” (Мт. 24:48).

Серце — це зосередження різноманітних душевних почувань, хвилювань і пристрастей.

Серцю засвоюються всі ступені радості, від добродушності (Ісайя 65:14) до захоплення і радіння перед лицем Божим (Пс. 83:3; Дії 2:46); всі ступені скорбот, від печального настрою — коли тілесне терпіння оскорбляє серце і коли печаль засмучує серце людини (Приповісті 25:20-21) до нищівного горя, — коли людина “кричатиме від сердечного болю” (Ісайя 65:14) і коли вона відчуває тремтіння серця свого і зрушення із свого місця (Іов 37:1).

Усі ступені ворогування — від завидування й “гіркої заздрості” (Прип. 23:17; Якова 3:14) до лютості, в якій людина скрегоче своїми зубами (Дії 7:54) і від якої серце її запалюється пимстою (Второзаконня 19:6); всі ступені незадоволення — від занепокоєння, коли серце “чавить тугою” людину (Прип. 12:25), до відчаю, коли воно “приходить у розпач” від усяких стремлень (Еккл. 2:20); накінець, всі вияви страху від благоговійного трепету (Єремія 32:40) до подавляючого жаху й збентеження (Второзаконня 28:28; Пс. 142:4).

Серце тане й роздирається від туги (Ісус Нав. 5:1; Єремія 4:19); в залежності від страждань, воно стає “як віск розтоплений” (Пс. 21:15), або висихає (Пс. 101:5), розгрівається й розпалюється (Пс. 38:4; 72:21), або стає розторощеним і порваним (Єремія 23:9; Пс. 146:3).

У смутку людина буває лякливою і слабкого серця (Второз. 20:8). Від терпінь серце “перевертається” (Осії 11:9). Благодатне слово Боже діє на серце “як огонь палючий” (Єремія 20:9); серце палає й горить, коли до нього торкається промінь Божественного слова (Лк. 24:32).

Нарешті, серце — це осереддя морального життя людини.

В серці зводяться всі моральні сили людини — від найвищої таїнственої любові до Бога, яка взиває: “Бог — скеля серця мого і моя доля навіки!” (Пс. 72:26), до тієї зарозумілості, яка, обожачучи себе, вважає своє серце серцем Божим і каже: “я — Бог” (Ізекиїл 28:2).

По різновидності моральних недуг, серце затьмарюється (Рим. 1:21), тужавіє (Ісайя 6:10), стає жорстоким (Ісайя 63:17),

закаменілим (Єзекиїл 11:19), нелюдським, звірячим (Дан. 4:13). Є “серце лукаве” (Єремія 16:12), “серце марнотне” (Пс. 5:10), “серце нерозумне” (Рим. 1:21).

Серце — це джерело всього доброго і злого в словах, думках і вчинках людини; це скарбниця добра, або зла людини: “Добра людина із доброї скарбниці серця добре виносить, а лиха з лихої виносить лихе” (Лк. 6:45).

Серце — це таблиця, на якій написаний природний моральний закон; через те язичники “виявляють діло закону, написаного в серцях своїх” (Рим. 2:15). На цій же таблиці написаний закон благодатний: “Люди Мої — взиває Господь — Закон Мій в серці вашому” (Ісайя 51:7); “і на серцях їх напишу Я закони благодаті” (Єремія 31:33). Тому Слово Боже засівається на ниві серця (Мт. 13:19); порада має своє місце в серці (Євр. 10:22).

Христос вірою вселяється в серця наші (Вр. 3:17), також дарує “завдаток Духа в серця наші (2 Кор. 1:22). “І нехай спокій Божий панує в серцях ваших” (Кол. 3:15); “бо любов Бога вилася в серця наші Духом Святим” (Рим. 5:5). Благодатне світло Боже “засяло в серцях наших” (2 Кор. 4:6). А з другого боку, грішникові диявол вкладає в серце лихі начинання (Ів. 13:2), наповняє його серце лихими помислами (Дії 5:3). До неуважних слухачів слова Божого “негайно приходять сатана і відбирає слово посяне в серцях їхніх” (Мр. 4:15).

Як зосередження всього тілесного і різноманітного духового життя людини, серце називається походженням життя, або джерелом життя (Прип. 4:23); воно є “кругом зародження нашого” (Якова 3:6), це значить — кругом чи колесом, в русі якого заключається все наше життя. Тому воно становить найглибшу частину нашої істоти: “людське серце найглибше за все, і хто пізнає його?” (Єремія 17:9).

Зовнішні виявлення слова, думки та діла ніколи не вичерпують того джерела: “потайна людина серця” (1 Петра 3:4) відкрита тільки Богові. “Тільки Він знає тайни серця” (Пс. 43:22). Станом серця виявляється весь душевний стан (Пс. 50:12; 83:3). Щоб бути вірним Богові в думках, словах і ділах людина повинна віддати Йому тільки своє серце: “Дай Мені, сину, своє серце”, взиває до людини Премудрість Божа (Прип. 23:26).

Серце і його значення в духовому житті людини згідно з наукою Слова Божого // Юркевич П. Д. Вибрані твори (пер. Степана Ярмауса). - С. 75-78.